

krafttag. »Vi är de verkliga optimisterna«, säger han och bestämmer sig för att bli allt som han aldrig lyckats med tidigare. Han ska bli skötsam, vänlig, skämtsam och tillgiven. Han ska magra, han ska motionera, läsa alla olästa böcker (»ta mig en Proust!«), åter kontraster och motsatser. Läs och njut! Ni möter skalden som vet att allt snart är slut, men som i det liv som ännu unnas honom hittar guldgrubben, som gläder honom – och kan hjälpa oss.

En bok sprängfylld med medicin- och kulturhistoria

Nils-Erik Landell. **Läkaren Linné. Medicinens dubbla nyckel.** 319 sidor. Stockholm: Carlsson Bokförlag; 2004. ISBN 91-7203-593-5.

Recensent: Rolf Byström, specialistläkare, Beroendecentrum Hållpunkten, Stockholm.

■ Klinikern Linné – icke den blomsterkransade fridsfursten, botanikern, zoologen, mineralogen, kemisten, läraren, folkbildaren, forskningsresanden, lärdomsgiganten – utan just människoläkaren, är ämnet för Nils-Erik Landells nya bok »Linne som läkare – lärdomens dubbla nyckel«

»Clavis medicinae duplex« ansåg Linne själv vara den viktigaste bok han skrivit. Den mindre nyckeln öppnar dörren till hjärnsjukdomarna, den stora öppnar dörren till de övriga sjukdomarna och deras botande.

Men vägen dit var lång och ringlande. Nils-Erik Landell följer Linné – eller Linnaeus som han genomgående skriver – från barndomshemmet i Råshult och Stenbrohult, via Växjö och Lund till Uppsala, med vida utstickare i Europa. Men sjöresor undanbad sig Linné, de ledde till sjösjuka och obehag. Andra fick göra resandet, och det blev som be-

kant väldiga resor över haven, med stort artade vetenskapliga resultat.

Något spontanistisk kronologi

Nils-Erik Landell är lärd som sitt föremål, och hans bok bågmar av medicinhistorisk lärdom och allmän kulturhistoria. Linné var en rastlös själ, och lite av rastlösheten har nog smittat av sig på författaren. En viss tankspriddhet färgar ibland framställningen, och en något spontanistisk kronologi gör att man stundom lämnas i ovisshet om var man befinner sig i det händelserika livsloppet. Stilen kan svaja något, ibland lite för mycket stackato, någon gång knastrar det och stundom kan det rent av vara lite svårt att hänga med i Linnés mårgfulla men inte helt lättlästa »swensko«. Men för det mesta är det en ren lust att följa Doktor Landell längs Linnés fenomenalt överrika livsväg.

Förbluffande rik livsgärning

Skildringen är som bäst när Linné själv känns närmast. Och då rör det sig oftast om den unge Linné. Särskilt kostbar – och ruggig! – är skildringen av den offentliga dissektion Linné bevistade i Stockholm 1729. Ett kranium som förtärts av syfilis uppvisas. »... hwilken Caries ätet näsebenet sänder, och på hufwudskålen håhl«. Den anatomiska utbildningen på den tiden var uruselt – professor Olof Rudbeck den yngre hade tröttnat på medicin då Linné kom till Uppsala – och studenterna fick skaffa sig anatomisk undervisning bäst dom kunde.

Man häpnar över hur mycket Linné hann med under sin livsvandring. Han skriver sin avhandling om de återkommande febrarna hos Uppsalastudenterna – och snuddar vid malarians gåta. Han beskriver gruvarbetarnas stendammslungor i Falun, minst 200 år innan yrkesmedicinen ens var uppfunnen. På några få år blir han en oslagbar kännare av tidens medicinalväxter, av antimonlever, spansk fluga, djävulsträck, drakblod och rävkaka. Och han lyckas med bedriften att få bananplantan att blomma i Cliffords trädgård efter 100 års vila 1736. Bananen var den överlägsna medicinalväxten enligt Linné – kunde bland annat serveras kokt till argisinta personer. Europas lärda valfärdade till plantan.

Framgångsrik allmänpraktiker

Klinikern Linné är alltså huvudpersonen. Vid sidan om liljor, tagghudingar och lapptummor fanns också en bekymrad doktor som visade sig vara en inte så lite framgångsrik allmänpraktiker. Vem visste t ex att Linné hade mottagning för sysslösa sprättar med

»franzosen« i Stockholm? Eller att han lyckades trassla sig ur uppdraget som marinläkare inför den totalt misslyckade flottexpeditionen till Ryssland i kriget 1741? Han begav sig helt enkelt ut på en resa för att kartlägga Gotlands naturrikedomar. Uppbrott var Linnés lösning på allehanda kniviga konflikter.

En bok för alla mottagningsbokhyllor

De akademiska fejderna var legio då som nu. Här skulle man vilja veta mer om Linnés temperament, läggning och humör. Särskilt ömsint kan han nog inte ha varit mot sina akademiska fiender, den fattige prästsonen från Småland, som på några få år lyckades svinga sig upp till vetenskapsvärldens högsta tinnar. Att han kunde vara butter framskymtar i Carl Tersmedens dagboksanteckning från 1735. Här anar man kanske ett lite väl vördsamt tassande inför lärdomsgiganten. Men detta är marginella anmärkningar. Nils-Erik Landell har skrivit en rik bok om en kollega och en av våra absolut märkligaste svenskar. Rekommenderas till den välsorterade mottagningsbokhyllan. •